

محاسبه فقر و نابرابری در ایران

براساس فقر مادی

دکتر رؤیا طباطبایی یزدی
فردریک ملک

مقدمه

قرار گرفته است. ضمناً در مورد چگونگی استفاده از نتایج بررسی بودجه خانوار به عنوان بهترین منبع اندازه گیری فقر همچنین انواع محدودیتهای استفاده از این بررسی در تجزیه و تحلیل فقر، بحث گردیده است. در انتها یک نمونه واقعی با توجه به نماگرهای مادی در سه گروه مختلف هزینه ای و درآمدی با استفاده از نتایج بررسی بودجه خانوار مناطق شهری در سال ۱۳۸۱ در قالب دو جدول محاسبه و ارائه شده است.

۱- فقر و خط فقر

بنا به تعریف فقرا عبارت اند از اشخاص، خانوارها و یا گروهی از اشخاص که منابعشان

موضوع فقر و اینکه به کدام بخش از جامعه و بر پایه چه اطلاعاتی می بایست کمک بیشتری شود، مورد توجه روزافزون سیاستگذاران مسائل اجتماعی - اقتصادی می باشد. هر چند که این موضوع ساده به نظر می رسد ولی به طور کلی موضوع فقر هم از دیدگاه نظری و هم روشهای اجرایی جهت شناخت و اندازه گیری، مسئله ای پیچیده می باشد. ضمناً اطلاعات و آمار در دسترس معمولاً واقعیتهای موجود را جهت اندازه گیری دقیق فقر کاملاً منعکس نمی نماید.

در این مقاله مفهوم فقر از دیدگاههای مختلف مانند فقر مطلق و فقر نسبی، با توجه به نماگرهای پولی نظیر درآمد و هزینه خانوارها مورد مطالعه

از نظر مادی، فرهنگی و اجتماعی به اندازه‌ای محدود می‌باشد که آنها را از کمترین امکانات قابل پذیرش برای زندگی محروم نموده و از دیگر اعضای جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، مجزا می‌نماید.

فقر بر مبنای فقدان منابع از ابعاد مختلف تشریح می‌گردد. تا آنجایی که به مفهوم فقر مربوط می‌شود، سطح زندگی هر شخص می‌بایست با توجه به منابع در اختیار او مشخص گردد. بنابراین یکی از راههای ممکن برای پاسخ دادن به این سؤال، انتخاب کالاها و خدماتی است که برای زندگی ضروری است و اگر شخص فاقد بسیاری از آن اقلام ضروری برای زندگی بود، فقیر تلقی می‌گردد. این روش دارای موانعی می‌باشد چرا که انتخاب کالاها و خدمات مورد نظر معمولاً موضوع پیچیده‌ای می‌باشد. به این دلیل و برای سادگی ترجیح داده می‌شود که از نماگرهای پولی مانند درآمد، ثروت و هزینه، جهت مطالعه فقر استفاده گردد. بر این اساس می‌توانیم با استفاده از نماگرهای پولی خط فقر را تعیین کنیم.

خط فقر عبارت است از سطحی از نماگر که در مقادیر پایین‌تر از آن مردم فقیر و در مقادیر بالاتر از آن مردم غیرفقیر نامیده می‌شوند. خط فقر نه تنها فقر را تعیین می‌کند، بلکه می‌تواند نسبت فقر در یک گروه خاص را نیز تعیین نموده و درجه فقر آنها را مشخص نماید. بدین معنی که مشخص می‌نماید که چند درصد از فقرا در چه فاصله‌ای از سطح فقر قرار دارند.

وجود مفاهیم مختلف از فقر ما را به استفاده از منابع اطلاعاتی متفاوتی هدایت می‌نماید که هر یک از آنها خط فقر متفاوتی را ترسیم خواهد کرد. در این زمینه اگر فقط اطلاعات معینی مورد استفاده قرار گیرد، فقر را می‌توان یا براساس نماگر پولی و یا نوع رابطه آن با مقدار متوسط در جامعه معین نمود. بنابراین در اینجا می‌توان از دو دیدگاه به موضوع نگاه کرد. در یک روش می‌توانیم یک «سبد» از نیازهای ضروری، مستقل از سطح زندگی در یک جامعه، تعیین کنیم و هزینه و قیمت آن را در بازار خرده‌فروشی ارزیابی نماییم که این روش را روش محاسبه فقر مطلق می‌نامند. از طرف دیگر می‌توان فقر نسبی را تعریف نمود که فقر را در مقایسه با استاندارد رفاه دیگر گروههای جامعه به طور نسبی ارزیابی می‌کند. از آنجایی که فقر نسبی با ضروریات اساسی در رابطه نمی‌باشد، بنابراین بیشتر از آنکه تعریفی از فقر باشد، نابرابری در طبقات جامعه را نشان می‌دهد. در حقیقت مردمی که در مقایسه با این مقیاس زیر خط فقر زندگی می‌کنند لزوماً ممکن است مردم محرومی نباشند و فقط می‌توان گفت که در مقایسه با دیگران از رفاه کمتری برخوردار می‌باشند (این حالت در جوامع با سطح درآمد بالا اتفاق می‌افتد) و بالعکس در برخی از جوامع (جوامع با درآمد بسیار پایین) ممکن است گروههایی از مردم زیر خط فقر نسبی نباشند ولی به طور مطلق فقیر باشند.

روش محاسبه خط فقر مطلق که بر مبنای

کاوشی در شاخص انتظارات مصرف کننده (CEI)

اقتصاد ایران

از نگاه خانوارهای ایرانی

دکتر رویا طباطبایی یزدی
فردریک ملک

درآمد

مرکز تحقیقات استراتژیک در اواخر سال ۸۰ از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران درخواست نمود که طرح آمارگیری از انتظارات مصرف کننده (Expectation Consumer) را از ابتدای سال ۱۳۸۱ به صورت ماهانه به اجرا درآورد. این طرح به طور ماهیانه بر مبنای آمارگیری نمونه‌ای از ۵۰۰۰ خانوار نمونه، در مناطق شهری کشور اجرا می‌شود. آمارگیری به روش مراجعه مستقیم و مصاحبه با خانوارها می‌باشد. در این آمارگیری سه سؤال زیر از خانوارها پرسش می‌گردد:

- ۱- پیش‌بینی خانوار در مورد وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده؛
- ۲- پیش‌بینی خانوار در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده؛ و
- ۳- پیش‌بینی خانوار در مورد وضع اقتصادی کشور در ۵ سال آینده.

برای هر سؤال، خانوار یکی از سه گزینه الف-ب-ج می‌شود، ب- تغییر نمی‌کند و ج- بدتر می‌شود را انتخاب می‌کند.

نتایج این آمارگیری تصویری از نظرات خانوارها در مورد وضع اقتصادی خود و وضع اقتصادی کشور را در آینده نشان می‌دهد. می‌دانیم که رفتار اقتصادی خانوارها و بنگاهها (که می‌تواند شامل سرمایه‌گذاری،

تعیین سبب ضروریات زندگی نظیر غذا، اجاره و دیگر اقلام، پایه‌گذاری شده است ابتدا در سال ۱۹۰۱ توسط ران‌تری (Rowntree) معرفی شد. بعد از آن، به دلیل مشکلات موجود در انتخاب اقلام مشمول این سبب، تغییراتی در آن صورت گرفت. از طرف دیگر اورشانسکی (Orshansky) خط فقر را بر اساس فرضیه می‌نیمم مجموع نیازهای یک فرد و نیازهای غذایی، برای کلیه گروههای جامعه تعیین نمود. در این حالت مسئله ساختن یک خط فقر مطلق به تعیین یک «سبب غذایی» تقلیل پیدا می‌کند که البته این موضوع ساده‌تر از تعیین یک سبب کلی از نیازهای ضروری می‌باشد. با آنکه منطق موجود در روش محاسبه این خط، به وسیله نویسندگان مختلفی از جمله راگل (Ruggie, ۱۹۹۰) مورد انتقاد قرار گرفته است ولی این روش هم‌اکنون در برخی از کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد. در کشورهای عضو اتحادیه اروپا، به طور کلی تعیین خط فقر نسبی ارجح می‌باشد.

۲- داده‌های در دسترس

در تجزیه و تحلیل فقر و نابرابری، واحد مورد بررسی معمولاً به جای فرد، خانوار می‌باشد. دلیل این انتخاب آن است که خانوار یک واحد اقتصادی است و معمولاً منابعش به طور مناسبی بین اعضای آن مصرف می‌شود. پیامد این موضوع این است که خانوار مانند یک فیلتر عمل کرده و میزان فقر و نابرابری ناشی از توزیع شخصی درآمد را تقلیل می‌دهد. بنابراین

اطلاعات به دست آمده از خانوار به درستی سطح رفاه واقعی اعضای خانوار را منعکس می کند.

منبع اصلی اطلاعات آماری برای تجزیه و تحلیل فقر و نابرابری خانوارها، بررسی بودجه خانوار (هزینه خانوار و یا درآمد خانوار) می باشد. در این بررسی که به طریق نمونه گیری انجام می گیرد در مورد جزئیات هزینه هایی که خانوار انجام داده است (برای یک دوره زمانی معین) سؤال می شود و جزئیات این هزینه ها به علاوه درآمد آنها مورد پرسش قرار می گیرد. در برخی از کشورها، در این طرح از خانوارها در مورد ضروریات اصلی زندگی شان و همچنین معنی فقر و اینکه آیا خود را فقیر می دانند، سؤال می شود.

چنانچه فقر را از بررسی بودجه خانوار مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم با محدودیتهایی مواجه می شویم که برخی مربوط به متغیرهای مورد استفاده به عنوان «نماگر» می باشد. در مورد محدودیتهای ناشی از روش به کار گرفته شده می توان به چند مطلب اشاره نمود. از آنجایی که همکاری خانوارها در این بررسی اجباری نمی باشد، برخی از خانوارهای با درآمد بالا از ارائه پاسخ کامل به پرسشها خودداری کرده و معمولاً کم گویی می نمایند. همچنین خانوارهای کم سواد ممکن است به طور دقیق نتوانند به سؤالاها پاسخ دهند. ضمناً خانوارهایی که در محلهای دسته جمعی زندگی می کنند، یا فاقد محل مسکونی مشخصی هستند و یا به صورت

پس انداز، خرید کالاهای بادوام و... باشد) تحت تأثیر این پیش بینیا انجام می گیرد. مطالعه نتایج این آمارگیری می تواند تغییر نظرات خانوارها را در مورد وضع اقتصادی طی زمان، منعکس نماید و روند تغییرات می تواند نقاط برگشت را مشخص سازد. توضیح آنکه ظرف دهه اخیر، شاخص انتظارات مصرف کننده جایگاه مهمی در تصمیم سازی رهبران کشورها یافته است ضمن آنکه از این شاخص به عنوان یکی از مؤلفه های شاخص ترکیبی آینده نگر (Composite Leading Indicator - CLI) نیز استفاده می گردد.

با توجه به اهمیت این شاخص، جهت تجزیه و تحلیل دقیق تر نتایج، از فصل چهارم سال ۱۳۸۱، نتایج این طرح نه تنها برای کل خانوارها، بلکه برای گروههای مختلف اجتماعی - اقتصادی با توجه به وضع فعالیت (شاغل و بیکار)، شاغل در بخشهای خصوصی و عمومی، شاغل بر حسب فعالیت اقتصادی (صنعت و خدمات)، وضع سواد و تحصیل، جنس و گروههای سنی، به صورت سه ماهه استخراج و محاسبه می شود.

۱- نتایج آمارگیری از سال ۱۳۸۱ تا دو ماهه اول ۱۳۸۳

۱- جدول شماره ۱ نتایج آمارگیری از خانوارها از فروردین ماه سال ۱۳۸۱ تا اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۳ را نشان می دهد. در قسمت اول جدول، پیش بینی پاسخ دهندگان در مورد وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده آمده و در قسمت دوم، پیش بینی پاسخ دهندگان در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده، نشان داده شده است.

۲- همان طور که ملاحظه می شود در فروردین ماه سال ۱۳۸۱، ۱۷/۹ درصد خانوارها پیش بینی کردند که وضع

اقتصادی شان در ۱۲ ماه آینده «بهتر می شود»، ۲۷/۳ درصد پیش بینی نمودند «تغییر نمی کند» و ۳۴/۸ درصد پیش بینی نمودند که «بدتر می شود». درصد خانوارهایی که پیش بینی نمودند وضع اقتصادی شان بهتر می شود از فروردین ماه تا مردادماه، هر ماهه کاهش داشته است و از ۱۷/۹ درصد در فروردین ماه به ۱۳/۸ درصد در مردادماه رسیده است. در شهریور و مهر این درصد تا حدی افزایش یافته و در مهرماه به ۱۵/۷ درصد رسیده و پس از نوساناتی در ماههای بعد، در اسفند ماه به ۱۶/۷ درصد رسید. از ابتدای سال ۱۳۸۲ این شاخص تا حدی کاهش یافت و در تیر ماه به پایین ترین حد خود (۱۴/۳ درصد) از ابتدای سال ۱۳۸۲ رسید که به میزان ۳/۶ واحد (۱۷/۹-۱۴/۳) کمتر از فروردین ماه (شروع بررسی) سال ۸۱ می باشد. این شاخص از تیر ماه ۸۲ به بعد روند صعودی داشته است و در اسفند ماه به بالاترین حد خود یعنی ۱۷/۳ درصد رسید ولی در فروردین و اردیبهشت ماه سال ۸۳ به میزان قابل توجهی کاهش داشت.

۳- پیش بینی خانوارها در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده تا حدی امیدوارکننده تر از پیش بینی وضع اقتصادی برای خانوار خودشان است. ۲۷/۸ درصد از خانوارها در فروردین ماه سال ۸۱ پیش بینی نمودند که وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده «بهتر می شود»، ۳۴/۵ درصد پیش بینی نمودند که «تغییر نمی کند» و ۳۷/۷ درصد پیش بینی نمودند که «بدتر می شود».

۴- روند تغییرات پیش بینی پاسخ گویان در مورد وضع اقتصادی کشور تقریباً هماهنگ با تغییرات پیش بینی وضع اقتصادی خودشان می باشد. درصد خانوارهایی که پیش بینی نمودند وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده «بهتر می شود» از فروردین ماه ۸۱ که ۲۷/۸ درصد

مهاجران غیرقانونی در جامعه زندگی می کنند شامل این بررسی نمی گردند. از طرف دیگر منابع تأمین مالی خانوارها ممکن است فقط وابسته به درآمد آنها نبوده بلکه وابسته به سود سهام و یا سرمایه گذاریهای دیگر باشد. در نتیجه «ثروت» متغیر دیگری است که باید مورد توجه قرار گیرد. متأسفانه بیشتر بررسیهای مربوط به بودجه خانوار، در مورد ثروت خانوارها اطلاعات کافی را به ما نمی دهند (به علت عدم پاسخگویی صحیح خانوارها در این زمینه).

بنابراین با توجه به نکات فوق، جهت بررسی فقر از دو متغیر درآمد و یا هزینه استفاده می شود. البته هنوز توافق کلی در این مورد که کدام یک از این دو متغیر برای ارزیابی رفاه مناسب تر است، وجود ندارد و برای هر کدام مزایا و معایبی برشمرده می شود که باعث می گردد هر دو متغیر برای ارزیابی رفاه مورد استفاده قرار گیرند.

در مقایسه با درآمد، هزینه متغیری باثبات تر است و به طور کلی می توان به عنوان تابعی از یک الگوی درآمدی، در زمانی که درآمد دائمی باشد، مورد توجه قرار گیرد. با این حال، هنوز نمی توان آن را به عنوان یک نماگر کامل فقر تلقی نمود. پایین بودن سطح هزینه لزوماً به معنی پایین بودن سطح رفاه نمی باشد. به علاوه خانوارهای با درآمد دائمی یکسان، به علت داشتن عادت هزینه ای متفاوت، می توانند دارای الگوی مصرفی متفاوتی نیز باشند. همچنین خانوارها در مراحل مختلف دوره زندگی شان

دارای نیازهای متفاوتی هستند. از طرف دیگر، در دسترس بودن کالاها و خدمات عمومی (که معمولاً توسط دولتها تهیه می شود) می تواند سطح رفاه را افزایش دهد بدون آنکه هزینه چندانی برای خانوارها در بر داشته باشد.

با توجه به دلایل ذکر شده، برای نشان دادن سطح رفاه معمولاً درآمد خانوار نماگر بهتری می باشد ولی مسئله اصلی در مورد درآمد آن است که خانوارها در این زمینه به کم گویی تمایل دارند. بنابراین به نظر می رسد در مورد مسائل مربوط به هزینه و درآمد، بهترین راه حل، مطالعه همزمان بر روی درآمد و هزینه خانوارها باشد. ضمن آنکه مقایسه نتایج حاصل از این دو روش نیز می تواند در مورد ارزیابی صحت و دقت نتایج کمک نماید.

۳- اندازه گیری فقر با نماگرهای پولی

هر چند در تجزیه و تحلیل فقر و نابرابری، خانوار واحد مناسب تری را نسبت به فرد تشکیل می دهد ولی به نظر نمی رسد که درآمد و هزینه خانوار نماگر کاملاً مناسبی برای نشان دادن استاندارد زندگی باشد. از دو خانوار با درآمد مساوی، خانواری که دارای دو عضو می باشد نسبت به خانواری با شش عضو، از استاندارد زندگی بهتری برخوردار می باشد.

انتخاب واحد مورد تجزیه و تحلیل به مسئله تعیین مقیاس یکسان سازی بر می گردد. البته بدیهی است که خانوارهای با تعداد اعضای بیشتر، برای آنکه بتوانند همان استاندارد زندگی

بود در طی ماههای بعدی به طور قابل توجهی کاهش داشته است به طوری که در مرداد ماه به پایین ترین درصد خود (۱۷۷ درصد) در سال ۱۳۸۱ رسید. از مرداد ماه ۸۱ به بعد این رقم تا حدی افزایش داشت و در پایان آن سال به عدد ۲۲/۵ درصد رسید. در ابتدای سال ۱۳۸۲ این رقم تا حدی کاهش نشان داد و در خرداد ماه این کاهش بسیار شدید شد و رقم آن به ۱/۸ درصد رسید که به میزان ۹ واحد (۲۷/۸-۱/۸) کمتر از فروردین سال ۱۳۸۱ است. اما از تیر ماه ۸۲ این عدد تقریباً به طور مرتب افزایش داشته و در دی ماه سال ۸۲ به ۲/۸۵ درصد رسید. ولی از دی ماه به بعد این شاخص روند نزولی داشته است و به خصوص در ماههای فروردین و اردیبهشت سال ۸۳ کاهش قابل توجه نشان می دهد.

۵- تغییرات پیش بینی پاسخگویان برای گزینه «تغییر نمی کند» از فروردین سال ۱۳۸۱ تا خرداد سال ۱۳۸۲ برای پیش بینی وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده، روند نزولی داشته است. این روند پس از خرداد ۸۲ صعودی بوده است ولی از بهمن سال ۸۲ این شاخص دوباره روند نزولی به خود گرفته است و در اردیبهشت ماه سال ۸۲ افت شدید نموده است. این تغییرات برای گزینه «بدتر می شود»، تا خرداد ماه ۸۲ روند صعودی داشته، ولی از خرداد سال ۸۲ تا دی ماه ۸۲ دارای روند نزولی بوده است ولی از آن به بعد دارای روند صعودی بوده است و در اردیبهشت ماه ۸۳ این شاخص به میزان قابل توجهی افزایش نشان می دهد. برای پیش بینی وضع اقتصادی کشور، گزینه «بدتر می شود» تا خرداد سال ۸۲ دارای روند صعودی بوده است ولی از آن به بعد تا پایان سال ۸۲ روند آن نزولی شد ولی در اردیبهشت ماه سال ۸۳ به میزان قابل توجهی افزایش یافت و به ۵/۱ درصد رسید.

جدول شماره یک- پیش بینی پاسخ دهندگان در مورد وضع اقتصادی خانوار و کشور در ۱۲ ماه آینده (ارقام به درصد)								
پیش بینی	پیش بینی پاسخ دهندگان در مورد وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده				پیش بینی پاسخ دهندگان در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده			
	بهرتر می شود	تغییری نمی کند	بدتر می شود	جمع	بهرتر می شود	تغییری نمی کند	بدتر می شود	جمع
فروردین ۸۱	۱۷/۹	۴۷/۳	۳۴/۸	۱۰۰	۲۷/۸	۳۴/۵	۳۷/۷	۱۰۰
اردیبهشت ۸۱	۱۶/۵	۴۷/۶	۳۶/۰	۱۰۰	۲۶/۲	۳۳/۷	۴۰/۱	۱۰۰
خرداد ۸۱	۱۴/۸	۴۷/۲	۳۸/۰	۱۰۰	۲۲/۹	۳۲/۱	۴۵/۰	۱۰۰
تیر ۸۱	۱۶/۲	۴۵/۴	۳۸/۴	۱۰۰	۲۲/۵	۲۹/۲	۴۸/۳	۱۰۰
مرداد ۸۱	۱۳/۸	۴۶/۶	۳۹/۶	۱۰۰	۱۸/۷	۳۳/۶	۴۷/۷	۱۰۰
شهریور ۸۱	۱۴/۰	۴۵/۸	۴۰/۲	۱۰۰	۲۰/۹	۳۰/۲	۴۸/۹	۱۰۰
مهر ۸۱	۱۵/۷	۴۵/۶	۳۸/۷	۱۰۰	۲۰/۸	۳۰/۷	۴۸/۵	۱۰۰
آبان ۸۱	۱۳/۵	۴۷/۸	۳۸/۷	۱۰۰	۱۹/۳	۳۰/۶	۵۰/۱	۱۰۰
آذر ۸۱	۱۴/۷	۴۵/۴	۳۹/۹	۱۰۰	۲۰/۵	۳۰/۵	۴۹/۰	۱۰۰
دی ۸۱	۱۵/۵	۴۶/۰	۳۸/۵	۱۰۰	۲۱/۶	۲۸/۸	۴۹/۶	۱۰۰
بهمن ۸۱	۱۴/۴	۴۵/۵	۴۰/۱	۱۰۰	۲۰/۵	۲۹/۳	۵۰/۲	۱۰۰
اسفند ۸۱	۱۶/۷	۴۲/۲	۴۱/۱	۱۰۰	۲۲/۵	۲۷/۳	۵۰/۲	۱۰۰
فروردین ۸۲	۱۵/۶	۴۴/۲	۴۰/۲	۱۰۰	۲۱/۵	۲۹/۸	۴۸/۷	۱۰۰
اردیبهشت ۸۲	۱۶/۰	۴۳/۲	۴۰/۶	۱۰۰	۲۱/۷	۲۹/۶	۴۸/۷	۱۰۰
خرداد ۸۲	۱۴/۶	۴۰/۶	۴۴/۸	۱۰۰	۱۸/۸	۲۶/۴	۵۴/۸	۱۰۰
تیر ۸۲	۱۴/۳	۴۱/۹	۴۳/۸	۱۰۰	۱۹/۵	۲۷/۰	۵۳/۵	۱۰۰
مرداد ۸۲	۱۵/۲	۴۴/۰	۴۰/۸	۱۰۰	۲۰/۰	۳۰/۷	۴۹/۳	۱۰۰
شهریور ۸۲	۱۴/۶	۴۴/۲	۴۱/۲	۱۰۰	۲۲/۳	۲۹/۶	۴۸/۱	۱۰۰
مهر ۸۲	۱۵/۵	۴۵/۱	۳۹/۴	۱۰۰	۲۳/۱	۳۲/۰	۴۴/۹	۱۰۰
آبان ۸۲	۱۵/۷	۴۶/۷	۳۷/۶	۱۰۰	۲۲/۳	۳۴/۲	۴۳/۵	۱۰۰
آذر ۸۲	۱۴/۹	۴۶/۰	۳۹/۱	۱۰۰	۲۴/۳	۳۱/۹	۴۳/۸	۱۰۰
دی ۸۲	۱۶/۵	۴۶/۵	۳۷/۰	۱۰۰	۲۸/۵	۳۱/۳	۴۳/۰	۱۰۰
بهمن ۸۲	۱۷/۰	۴۴/۵	۳۸/۵	۱۰۰	۲۴/۲	۳۱/۶	۴۴/۲	۱۰۰
اسفند ۸۲	۱۷/۳	۴۳/۱	۳۹/۶	۱۰۰	۲۵/۹	۳۰/۹	۴۳/۲	۱۰۰
فروردین ۸۳	۱۶/۳	۴۴/۹	۳۸/۷	۱۰۰	۲۴/۴	۲۹/۳	۴۶/۳	۱۰۰
اردیبهشت ۸۳	۱۵/۴	۴۱/۹	۴۲/۷	۱۰۰	۲۱/۱	۲۸/۸	۵۰/۱	۱۰۰

خانوارهای با تعداد اعضای کمتر را داشته باشند به درآمد بالاتری نیاز دارند، ولی انتظار می رود که نسبت افزایش درآمد به همان نسبت افزایش تعداد اعضای خانوار نباشد. بنابراین داده ها می توانند با توجه به یک مقیاس معین تعدیل گردند. در نتیجه سن اعضای خانوار و همچنین بعد خانوار می تواند به عنوان عوامل تعیین کننده جهت انتخاب این مقیاس مطرح شود.

مقیاس اقتصادی می تواند از راههای متفاوتی ارزیابی شود. در ارزیابی که به وسیله مقیاس کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصاد و توسعه (OECD) که توسط سازمان آمار اروپا (EUROSTAT) به کار برده می شود، سرپرست خانوار وزن ۱، دیگر اعضای بالغ خانوار (بالای ۱۴ سال) وزن ۰/۷ می گیرند و به اعضای زیر چهارده سال وزن ۰/۵ داده می شود. از آنجایی که انتخاب خصوصیات چنین مقیاسهایی کاملاً اختیاری می باشد (و شاید در جوامع مختلف ارقام کاملاً متفاوت باشد)، لذا استفاده از آنها مورد انتقاد قرار گرفته و مورد توافق کلی نمی باشد.

۴- نماگرهای مادی فقر (بر اساس طبقه بندی چهار گانه)

همان طور که قبلاً گفتیم، از خط فقر نسبی جهت تعیین خانوارهای فقیر می توان استفاده نمود. بدین ترتیب که می توان نشان داد چه خانوارهایی از خانوارهای دیگر فقیر ترند. ولی این خط (خطها) نمی تواند اطلاعاتی را در مورد حد

۲- شاخص «انتظارات مصرف کننده»

۱- از آنجا که ارقام فوق، به تنهایی دستمایه لازم را برای تحلیل مسئولان فراهم نمی آرد، لهذا مرکز تحقیقات استراتژیک مبادرت به محاسبه «شاخص انتظارات مصرف کننده» با استفاده از داده های مذکور نمود. گفتنی است که شاخص انتظارات مصرف کننده (Index Consumer Expectation) اصولاً براساس نتایج حاصله دو سؤال: ۱- پیش بینی وضع اقتصادی خانوار در ۱۲ ماه آینده و ۲- پیش بینی وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده، محاسبه می شود (پیش بینی کوتاه مدت). نحوه محاسبه بدین نحو است که برای هر سؤال ابتدا درصد پاسخ «بتر می شود» به مجموع پاسخهای «بتر می شود» و «بدتر می شود» تقسیم می گردد (از پاسخهای «تغییر نمی کند» صرف نظر می شود)؛ سپس متوسط نسبت به دست آمده دو سؤال در هر ماه محاسبه می گردد. از تقسیم متوسط به دست آمده هر ماه به ماه قبل، شاخص «انتظارات مصرف کننده» محاسبه می شود. برای آنکه مسئولان محترم تصویر دقیق تری داشته باشند و ایضاً برای سهولت مقایسه ارقام در ماههای مختلف، رقم اولین ماه بررسی (فروردین ماه ۸۱) معادل ۱۰۰ فرض می شود و بقیه اعداد به نسبت آن محاسبه می گردد.

۲- همان طور که در جدول شماره ۲ ملاحظه می شود «شاخص انتظارات مصرف کننده» که در فروردین ماه ۸۱ برابر ۱۰۰ فرض شده است در ۴ ماه بعدی به طور مداوم تنزل داشته است و در مردادماه به عدد ۷۰/۶ می رسد و پس از افزایش در ماههای شهریور و مهر در آبان ماه به عدد ۷۰/۲ که پایین ترین رقم در طول سال ۸۱ می باشد رسیده است. در پایان سال این شاخص به عدد ۷۸/۳ رسیده است که از ابتدای سال به میزان ۲۷۷ واحد (۷۸/۳-۱۰۰) کاهش داشته است.

در سال ۱۳۸۲ این شاخص پس از نوسانات

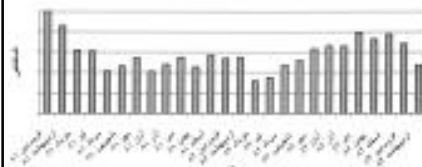

جدول شماره دو- «شاخص انتظارات مصرف کننده»
از فروردین ماه ۱۳۸۱ تا اردیبهشت ۱۳۸۳

شاخص	ماه
۱۰۰/۰	فروردین ۸۱
۹۲/۸	اردیبهشت ۸۱
۸۰/۸	خرداد ۸۱
۸۰/۴	تیر ۸۱
۷۰/۶	مرداد ۸۱
۷۲/۹	شهریور ۸۱
۷۷/۰	مهر ۸۱
۷۰/۲	آبان ۸۱
۷۳/۸	آذر ۸۱
۷۷/۳	دی ۸۱
۷۲/۵	بهمن ۸۱
۷۸/۳	اسفند ۸۱
۷۶/۷	فروردین ۸۲
۷۷/۳	اردیبهشت ۸۲
۶۵/۶	خرداد ۸۲
۶۷/۲	تیر ۸۲
۷۳/۳	مرداد ۸۲
۷۵/۷	شهریور ۸۲
۸۱/۴	مهر ۸۲
۸۲/۹	آبان ۸۲
۸۲/۸	آذر ۸۲
۸۹/۴	دی ۸۲
۸۶/۴	بهمن ۸۲
۸۷/۸	اسفند ۸۲
۸۴/۰	فروردین ۸۳
۷۳/۵	اردیبهشت ۸۳

نمودار شماره ۱- شاخص انتظارات مصرف کننده

←

محرومیت خانوارها در اختیار قرار دهد. در کشورهایی که خط فقر مطلق در آنها محاسبه نشده است تنها راه ممکن، مطالعه فقر نسبی از دیدگاه نماگرهای مادی به جای نماگرهای پولی (بر مبنای هزینه و درآمد) می باشد.

نماگرهای مادی، لوازم و تسهیلاتی که خانوارها مورد استفاده قرار می دهند را محاسبه می نماید. با استفاده از این نماگرها می توان سهم گروههای مختلف هزینه ای (درآمدی) را از استفاده از این لوازم و تسهیلات تعیین و از این جهت گروههای مختلف را با هم مقایسه نمود. با در نظر گرفتن اولویت نیازهای خانوارها می توان درجه فقر و درصد خانوارهایی که به هر یک از ضروریات زندگی نیاز دارند را تعیین نمود.

در جداول شماره ۱ و ۲ به ترتیب درصد خانوارهای استفاده کننده از برخی لوازم و تسهیلات مورد استفاده در محل سکونت در مناطق شهری با توجه به متوسط هزینه و درآمد خانوارها، در سال ۱۳۸۱ آورده شده است. گروه اول شامل کل خانوارها می باشد و گروه دوم شامل خانوارهایی است که هزینه (در جدول شماره ۲، درآمد) آنها کمتر از ۵۰ درصد متوسط کل هزینه (در جدول شماره ۲، درآمد) خانوارها می باشد. این گروه از خانوارها ۳۷/۸ درصد از کل خانوارها را تشکیل می دهند (جدول شماره ۱) در این گروه برای هزینه، خانوارهایی که هزینه سالانه آنها کمتر از ۲۱,۹۴۰,۰۰۰ ریال در سال و برای درآمد (در جدول شماره ۲)، خانوارهایی

که درآمد سالانه آنها کمتر از ۲۰,۱۳۰,۰۰۰ ریال در سال می باشد، در نظر گرفته شده اند. گروه سوم شامل خانوارهایی است که هزینه (درآمد) آنها کمتر از ۲۵ درصد متوسط کل هزینه (درآمد) خانوارها می باشد. این گروه از خانوارها ۸۷ درصد از کل خانوارها را تشکیل می دهند (جدول شماره ۱) در این مورد برای هزینه، خانوارهایی که سالانه کمتر از ۱۰,۹۷۰,۰۰۰ ریال هزینه دارند و برای درآمد (در جدول شماره ۲)، خانوارهایی که سالانه کمتر از ۱۰,۰۶۰,۰۰۰ ریال درآمد دارند در نظر گرفته شده اند (در سال ۱۳۸۱ متوسط هزینه سالانه یک خانوار ۴۳,۸۸۰,۰۰۰ ریال و متوسط درآمد سالانه یک خانوار ۴۰,۲۶۰,۰۰۰ ریال می باشد).

جداول ۱ و ۲ بر مبنای نتایج بررسی بودجه خانوار^۱ در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۸۱ که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تولید شده است، به دست آمده است. در این بررسی حدود ۷۰۰۰ خانوار در مناطق شهری کشور مورد بررسی قرار گرفته اند. البته در تجزیه و تحلیل جداول ۱ و ۲ باید توجه داشت که در گروههای تعیین شده، کمبود و یا درصد پایین میانگین تعداد استفاده کنندگان از یک کالا و یا خدمت ممکن است لزوماً تعیین کننده

۱. در این تحقیق برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز، محاسبات ویژه ای بر روی نتایج بررسی بودجه خانوار انجام گرفته است. استفاده از آمارهای بودجه خانوار به دلیل گستردگی آمار و اطلاعات همواره با پیچیدگیهایی همراه است که جهت تلفیق و استفاده از این داده ها آشنایی کامل به چگونگی برآورد متغیرها برای محققان توصیه می گردد.

مختصری در دو ماه اول، در خرداد ماه افت شدید داشته و به عدد ۶۵/۶ رسیده است که پایین ترین عدد از فروردین سال ۱۳۸۱ (شروع بررسی) می باشد. از تیرماه سال ۸۲ این شاخص روند صعودی داشته و به میزان قابل توجهی افزایش نشان می دهد به طوری که در دی ماه سال ۸۲ عدد این شاخص به ۸۹/۴ رسیده است.

به این ترتیب می توان گفت که از دیدگاه خانوارهای ایرانی من حیث المجموع چشم انداز اقتصاد کشور و خانواده برای یک سال آینده در خرداد ماه سال ۸۲ در نازل ترین سطح خود از ابتدای سال ۸۱ قرار داشت. به عبارت دیگر تحولات ۱۵ ماه منتهی به خرداد ۸۲ - متناوباً از امیدواری ایشان به آینده کاسته بود. ولی از تیرماه سال ۸۲ این شاخص روند صعودی داشته و به میزان قابل توجهی افزایش نشان می دهد به طوری که در دی ماه سال ۸۲ این شاخص به بالاترین مقدار خود در سال ۸۲ یعنی ۸۹/۴ رسید. به عبارت دیگر می توان گفت تحولات ۷ ماه منتهی به دی ماه سال ۸۲ تا حد قابل توجهی به امیدواری خانواده ها در مورد وضع اقتصادی افزوده است. این شاخص از دی ماه سال ۸۲ به بعد به میزان کمی دارای روند نزولی بوده است ولی بیشترین تنزل آن در اردیبهشت ماه سال ۸۳ اتفاق افتاده است؛ به گونه ای که عدد این شاخص به ۷۳/۵ درصد رسید که خود به میزان قابل توجهی از بالاترین عدد شاخص در سال ۸۲ (دی ماه ۸۲ که برابر ۸۹/۴ درصد بود) کمتر است.

۳- شاخص انتظارات مصرف کننده در گروههای مختلف اجتماعی - اقتصادی

با توجه به اهمیت شاخص مذکور و همکاری درخور تقدیر مسئولان محترم بانک مرکزی، این امکان به وجود آمد که این شاخص نه تنها برای کل خانوارها بلکه برای گروههای مختلف اجتماعی و اقتصادی (به صورت

سه ماهه) به نحو متناوب استخراج و انتشار یابد. نتایج نظرخواهی از اعضای* خانوارها در سه ماهه چهارم سال ۱۳۸۲ در زمینه پیش بینی وضع اقتصادی آینده به تفکیک خصوصیات اقتصادی و اجتماعی پاسخگویان به شرح ذیل است:

۱- وضعیت اقتصادی خانوار در ۱۲ ماه آینده

۱-۱- نتایج مندرج در جدول شماره ۳ نشان می دهد که ۱۷۱ درصد از پاسخگویان شاغل، وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده را بهتر از وضعیت فعلی پیش بینی می نمایند. این درصد برای بیکاران ۱۳/۳ می باشد.

۲-۱- ۱۷/۰ درصد از شاغلین بخش خصوصی و ۲۰/۵ درصد شاغلین بخش عمومی نیز نظر به بهتر شدن وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آتی داده اند.

۳-۱- ۱۷/۵ درصد و ۱۷/۴ درصد از شاغلین در بخشهای صنعت و خدمات پیش بینی نمودند که وضع اقتصادی خانوارشان در ۱۲ ماه آتی بهتر می شود.

۴-۱- ۱۶/۶ درصد از مردان و ۱۶/۳ درصد از زنان نسبت به بهتر شدن وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده امیدوار بوده اند.

۵-۱- افراد با تحصیلات علوم دینی خوشبین تر از سایر افراد بوده اند و ۲۵/۵ درصد از آنان معتقد به بهبود وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده بوده اند.

۶-۱- ۱۷/۲ درصد از افراد در گروه سنی ۳۵ تا ۴۴ سال، وضع اقتصادی خانوار خود در ۱۲ ماه آینده را بهتر از وضعیت فعلی پیش بینی نموده اند. این درصد برای سایر گروههای سنی پایین تر می باشد.

* در این بررسی نظرات کلیه اعضای ۱۵ ساله و بیشتر خانوارها ملحوظ شده است.

درجه فقر نبوده بلکه خانوار خود مایل به خرید و یا استفاده از آن کالا و یا خدمت نباشد، هر چند در بیشتر موارد چنین نمی باشد.

همان طور که در جدول شماره ۱ ملاحظه می شود ۲۰/۶ درصد از خانوارها دارای اتومبیل شخصی می باشند، حال آنکه فقط ۲/۱ درصد از خانوارهایی که هزینه آنها (کمتر از ۲۱,۹۴۰,۰۰۰ ریال هزینه در سال) و ۰/۴ درصد از خانوارهایی که متوسط هزینه آنها کمتر از یک چهارم متوسط کل هزینه خانوارها می باشد (کمتر از ۱۰,۹۷۰,۰۰۰ ریال هزینه در سال) دارای اتومبیل شخصی هستند. این بدین معنی است که خانوارهایی که دارای اتومبیل شخصی هستند اکثراً خانوارهایی هستند که هزینه سالانه آنها از متوسط کل هزینه بیشتر می باشد.

۳۵ قلم عنوان شده در جدول شماره ۱ را می توان با توجه به توزیع خانوارهای استفاده کنند از لوازم و تسهیلات به چهار دسته کلی تقسیم کرد:

الف: دسته اول اقلامی است که می توان آنها را «رفاهی» خواند و درصد تعداد خانوارهای استفاده کننده از آنها در گروه خانوارهای با هزینه پایین به شدت کاهش می یابد. این اقلام عبارت اند از: اتومبیل، ویدئو، کامپیوتر شخصی، یخچال فریزر، فریزر، جارو برقی، ماشین لباسشویی و موبایل. در این گروه به غیر از اتومبیل که در فوق به آن اشاره شده است، درصد استفاده کنندگان از کامپیوتر شخصی نیز به شدت برای گروههای پایین درآمدی کاهش

بررسی

داشته است به طوری که درحالی که ۱۷۵ درصد از کل خانوارها دارای کامپیوتر شخصی هستند، فقط ۷۰ درصد از خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۵۰ درصد متوسط هزینه خانوارهاست (گروه ۲) دارای کامپیوتر شخصی می باشند و برای گروه ۳ (خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۲۵ درصد متوسط هزینه خانوارها می باشد) این درصد، صفر می باشد.

ب: دسته دوم شامل اقلامی است که «نسبتاً ضروری» خوانده می شوند و درصد خانوارهای استفاده کننده از آنها در گروه خانوارها با هزینه پایین به نسبت درصد استفاده کنندگان در گروه کل خانوارها، کاهش می یابد ولی این کاهش به شدت اقلام دسته اول نمی باشد. این اقلام عبارت اند از: موتور سیکلت، دوچرخه، چرخ خیاطی، اجاق گاز، تلفن، گاز شهری، آشپزخانه، حمام، کولر ثابت، ملک شخصی و وام داشتن. در این دسته، گروه ۱، ۱۴/۷ درصد، گروه ۲، ۱۱/۷ درصد و در گروه ۳، ۶/۱ درصد، دارای موتور سیکلت می باشند و ۷۶/۸ درصد از خانوارهای گروه ۱، ۵۳/۲ درصد از خانوارهای گروه ۲ و ۳۳/۷ درصد از خانوارهای گروه ۳، دارای تلفن می باشند. این بدین معنی است که هر چند اکثر استفاده کنندگان از این دسته اقلام، خانوارهایی با هزینه بالای متوسط هستند ولی گروههای با هزینه پایین نیز تا حدی از این اقلام استفاده می کنند.

درصد خانوارهایی که «دارای وام» هستند برای کل خانوارها، ۴۳/۱ می باشد حال آنکه

جدول شماره سه- پیش بینی پاسخگویان در مورد وضع اقتصادی خانوار در ۱۲ ماه آینده به تفکیک خصوصیات اقتصادی و اجتماعی پاسخگویان - سه ماهه چهارم ۱۳۸۲				
گزینه	بهرتر می شود	تغییر نمی کند	بدتر می شود	جمع
وضع فعالیت:				
شاغل	۱۸/۱	۴۴/۲	۳۷/۷	۱۰۰/۰
بیکار	۱۳/۳	۳۵/۸	۵۰/۹	۱۰۰/۰
شاغل در بخش:				
خصوصی	۱۷/۰	۴۲/۹	۴۰/۱	۱۰۰/۰
عمومی	۲۰/۵	۴۷/۲	۳۲/۳	۱۰۰/۰
شاغل برحسب فعالیت اقتصادی:				
صنعت	۱۷/۵	۴۲/۸	۳۹/۷	۱۰۰/۰
خدمات	۱۸/۴	۴۵/۱	۳۶/۵	۱۰۰/۰
جنس:				
مرد	۱۶/۶	۴۳/۱	۴۰/۳	۱۰۰/۰
زن	۱۶/۳	۴۳/۵	۴۰/۲	۱۰۰/۰
وضع سواد و تحصیل:				
بی سواد	۱۳/۵	۴۱/۵	۴۵/۰	۱۰۰/۰
ابتدایی و کمتر	۱۵/۹	۴۱/۱	۴۳/۰	۱۰۰/۰
راهنمایی و متوسطه	۱۶/۷	۴۴/۰	۳۹/۳	۱۰۰/۰
فوق دیپلم و لیسانس	۱۸/۶	۴۵/۹	۳۵/۵	۱۰۰/۰
فوق لیسانس و دکترا	۲۳/۴	۵۲/۲	۲۴/۴	۱۰۰/۰
علوم دینی	۲۵/۵	۴۸/۴	۲۶/۱	۱۰۰/۰
گروه سنی:				
۱۵ تا ۲۴ سال	۱۶/۴	۴۲/۱	۴۱/۵	۱۰۰/۰
۲۵ تا ۳۴ سال	۱۷/۲	۴۳/۵	۳۹/۳	۱۰۰/۰
۳۵ تا ۴۴ سال	۱۸/۲	۴۳/۷	۳۸/۱	۱۰۰/۰
۴۵ تا ۵۴ سال	۱۶/۱	۴۳/۶	۴۰/۳	۱۰۰/۰
۵۵ تا ۶۴ سال	۱۴/۰	۴۴/۵	۴۱/۵	۱۰۰/۰
۶۵ سال و بیشتر	۱۴/۰	۴۵/۸	۴۰/۲	۱۰۰/۰

جدول شماره چهار- پیش بینی پاسخگویان در مورد وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده به تفکیک خصوصیات اقتصادی و اجتماعی پاسخگویان - سه ماهه چهارم ۱۳۸۲				
خصوصیات	گزینه بهرتر می شود	تغییر نمی کند	بدتر می شود	جمع
وضع فعالیت: شاغل بیکار	۲۵/۳	۳۱/۲	۴۳/۵	۱۰۰/۰
	۲۱/۷	۲۶/۱	۵۲/۲	۱۰۰/۰
شاغل در بخش: خصوصی عمومی	۲۴/۸	۲۹/۹	۴۵/۳	۱۰۰/۰
	۲۶/۵	۳۴/۱	۳۹/۴	۱۰۰/۰
شاغل برحسب فعالیت اقتصادی: صنعت خدمات	۲۵/۸	۲۹/۶	۴۴/۶	۱۰۰/۰
	۲۴/۹	۳۲/۱	۴۳/۰	۱۰۰/۰
جنس: مرد زن	۲۵/۱	۳۰/۵	۴۴/۴	۱۰۰/۰
	۲۵/۱	۳۰/۸	۴۴/۱	۱۰۰/۰
وضع سواد و تحصیل: بی سواد ابتدایی و کمتر راهنمایی و متوسطه فوق دیپلم و لیسانس فوق لیسانس و دکترا علوم دینی	۲۷/۷	۳۰/۱	۴۲/۲	۱۰۰/۰
	۲۶/۳	۲۹/۳	۴۴/۴	۱۰۰/۰
	۲۴/۱	۳۱/۰	۴۴/۹	۱۰۰/۰
	۲۳/۱	۳۲/۳	۴۴/۶	۱۰۰/۰
	۲۵/۶	۳۲/۵	۴۱/۹	۱۰۰/۰
	۵۰/۳	۲۳/۲	۲۶/۵	۱۰۰/۰
گروه سنی: ۱۵ تا ۲۴ سال ۲۵ تا ۳۴ سال ۳۵ تا ۴۴ سال ۴۵ تا ۵۴ سال ۵۵ تا ۶۴ سال ۶۵ سال و بیشتر	۲۵/۳	۳۰/۵	۴۴/۲	۱۰۰/۰
	۲۳/۵	۳۱/۱	۴۵/۴	۱۰۰/۰
	۲۶/۳	۳۱/۰	۴۲/۷	۱۰۰/۰
	۲۴/۷	۳۰/۶	۴۴/۷	۱۰۰/۰
	۲۴/۱	۲۹/۶	۴۶/۳	۱۰۰/۰
	۲۶/۴	۳۰/۹	۴۲/۷	۱۰۰/۰

←

۲۸/۵ درصد از خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۵۰ درصد متوسط کل هزینه خانوارهاست (گروه ۲) و همچنین ۲۸/۵ درصد از گروه ۳، از وام استفاده می کنند که نشان می دهد درصد استفاده کنندگان از وام (هر نوع وامی) در گروههای پایین درآمدی به نسبت کمتر است.

ج: دسته سوم را می توان «اقلام ضروری» خواند که درصد خانوارهای استفاده کننده از آنها برای خانوارهای با هزینه های متفاوت، تقریباً یکسان است. این اقلام عبارت اند از: آب لوله کشی، برق، کولر متحرک، یخچال و فاضلاب شهری. همان طور که در جدول شماره ۱ نشان داده شده است، درصد استفاده کنندگان برای هر سه گروه تقریباً یکسان می باشد. این بدین معنی است که استفاده از این اقلام نسبت به تغییرات هزینه حساس نمی باشد. این اقلام از اقلام ضروری می باشند و تعدادی از این تسهیلات توسط دولت تقریباً برای همگان تهیه می شود.

د: دسته چهارم را می توان «اقلام خاص» نامید که درصد تعداد خانوار استفاده کننده از آنها در گروه خانوارهای با هزینه پایین بیشتر از درصد استفاده کنندگان با هزینه بالا می باشد. این اقلام عبارت اند از: ملک استیجاری و تلویزیون سیاه و سفید. همان طور که در جدول شماره ۱ نشان می دهد، ۱۷/۹ درصد کل خانوارها در ملک استیجاری زندگی می کنند حال آنکه ۲۴/۶ درصد از خانوارهای گروه ۲ و ۲۵/۹ درصد از خانوارهای گروه ۳ در ملک استیجاری زندگی می کنند.

در جدول شماره ۲ درصد های تعداد

خانوارهای استفاده کننده از لوازم و تسهیلات (۳۵ قلم) در سه گروه، کل خانوارها و دو گروه درآمدی آورده شده است. روند توزیع تعداد خانوارهای استفاده کننده از لوازم و تسهیلات بر مبنای ارقام درآمدی به مانند جدول شماره ۱ می باشد و تأییدی بر نتایج مبتنی بر هزینه است.

۵- هم سنجی سالهای ۷۶ و ۸۱ (مقایسه درصد خانوارهای استفاده کننده از لوازم و تسهیلات)

تحقیق حاضر یک بار هم در سال ۱۳۷۶ انجام گرفت که در ادامه این نوشتار، نتایج دو تحقیق در سالهای ۱۳۷۶ و ۱۳۸۱ با هم مقایسه می شود. جداول ۱ و ۳ درصد خانوارهای استفاده کننده از لوازم و تسهیلات را بر مبنای هزینه خانوارها در مناطق شهری کشور به ترتیب در سالهای ۱۳۷۶ و ۱۳۸۱ نشان می دهد. همان طور که این جداول نشان می دهند در اکثر موارد درصد خانوارهای استفاده کننده از لوازم و تسهیلات برای کل خانوارها (گروه ۱) در سال ۱۳۸۱ به نسبت سال ۱۳۷۶ افزایش داشته است. این افزایش به ویژه برای برخی از اقلام قابل توجه است. به طور مثال در سال ۱۳۷۶، ۷/۵ درصد خانوارها دارای کامپیوتر شخصی بوده اند حال آنکه این درصد در سال ۱۳۸۱ به ۱۷/۵ درصد رسیده است. درصد استفاده کنندگان از تلویزیون رنگی، ویدئو، جاروبرقی، تلفن، موبایل و فاضلاب شهری نیز افزایش قابل توجهی داشته است. درصد دارندگان اتومبیل از ۱۶/۱ درصد در سال ۱۳۷۶ به

۲- وضعیت اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده

۱-۲- جدول شماره ۴ نشان می دهد ۲۵/۳ درصد از شاغلین، وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده را بهتر از وضع موجود پیش بینی نموده اند. این درصد برای بیکاران ۲۱/۷ درصد بوده است.

۲-۲- ۲۴/۸ درصد شاغلین بخش خصوصی و ۲۶/۵ درصد شاغلین بخش عمومی نیز چنین نظری داشته اند.

۳-۲- ۲۵/۸ درصد و ۲۴/۹ درصد از شاغلین به ترتیب در بخشهای صنعت و خدمات معتقد بوده اند که وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده بهتر خواهد شد.

۴-۲- مردان و زنان هر کدام به یک نسبت (۲۵/۱ درصد) به بهبود وضع اقتصادی کشور در ۱۲ ماه آینده امیدوار بودند.

۵-۲- ۵۰/۳ درصد از افراد با تحصیلات علوم دینی چنین نظری را ابراز داشتند.

۶-۲- این نسبت برای افراد ۶۵ ساله و بیشتر ۲۶/۴ درصد بوده است.

۳- وضعیت اقتصادی کشور در ۵ سال آینده

۱-۳- نتایج مندرج در جدول شماره ۵ نشان می دهد که ۳۳/۶ درصد از شاغلین و ۲۹/۱ درصد از بیکاران معتقد بودند وضع اقتصادی کشور در ۵ سال آینده بهتر از وضع کنونی خواهد بود.

۲-۳- این نسبت برای شاغلین در بخشهای خصوصی و عمومی به ترتیب ۳۲/۳ درصد و ۳۶/۷ درصد و برای شاغلین در بخشهای صنعت و خدمات به ترتیب ۳۲/۷ درصد و ۳۳/۸ درصد بوده است.

۳-۳- ۳۳/۵ درصد از مردان و ۳۳/۳ درصد از زنان نسبت به بهبود وضع اقتصادی کشور در ۵ سال آینده امیدوار بوده اند.

۴-۳- ۵۹/۸ درصد از افراد با تحصیلات علوم دینی و ۳۴/۹ درصد از افراد ۳۵ تا ۴۴ سال چنین نظری داشته اند.

جدول شماره پنج- پیش بینی پاسخگویان در مورد وضع اقتصادی کشور در ۵ سال آینده به تفکیک خصوصیات اقتصادی و اجتماعی پاسخگویان - سه ماهه چهارم ۱۳۸۲				
خصوصیات	گزینه می شود	بهرتر نمی کند	بدتر می شود	جمع
وضع فعالیت: شاغل بیکار	۳۳/۶ ۲۹/۱	۲۴/۱ ۲۱/۰	۴۲/۳ ۴۹/۹	۱۰۰/۰ ۱۰۰/۰
شاغل در بخش: خصوصی عمومی	۳۲/۳ ۳۶/۷	۲۳/۶ ۲۵/۳	۴۴/۱ ۳۸/۰	۱۰۰/۰ ۱۰۰/۰
شاغل برحسب فعالیت اقتصادی:				
صنعت	۳۲/۷	۲۳/۷	۴۳/۶	۱۰۰/۰
خدمات	۳۳/۸	۲۴/۵	۴۱/۷	۱۰۰/۰
جنس:				
مرد	۳۳/۵	۲۳/۵	۴۳/۰	۱۰۰/۰
زن	۳۳/۳	۲۳/۹	۴۲/۸	۱۰۰/۰
وضع سواد و تحصیل:				
بی سواد	۳۴/۶	۲۴/۹	۴۰/۵	۱۰۰/۰
ابتدایی و کمتر	۳۳/۷	۲۲/۹	۴۳/۴	۱۰۰/۰
راهنمایی و متوسطه	۳۲/۶	۲۳/۶	۴۳/۸	۱۰۰/۰
فوق دیپلم و لیسانس	۳۳/۵	۲۴/۴	۴۲/۱	۱۰۰/۰
فوق لیسانس و دکترا	۳۵/۶	۲۲/۴	۴۲/۰	۱۰۰/۰
علوم دینی	۵۹/۸	۱۶/۱	۲۴/۱	۱۰۰/۰
گروه سنی:				
۱۵ تا ۲۴ سال	۳۴/۳	۲۳/۱	۴۲/۶	۱۰۰/۰
۲۵ تا ۳۴ سال	۳۱/۷	۲۴/۱	۴۴/۲	۱۰۰/۰
۳۵ تا ۴۴ سال	۳۴/۹	۲۳/۶	۴۱/۵	۱۰۰/۰
۴۵ تا ۵۴ سال	۳۲/۷	۲۳/۸	۴۳/۵	۱۰۰/۰
۵۵ تا ۶۴ سال	۳۱/۹	۲۳/۳	۴۴/۸	۱۰۰/۰
۶۵ سال و بیشتر	۳۲/۳	۲۶/۰	۴۱/۷	۱۰۰/۰

۲۰/۶ درصد در سال ۱۳۸۱ رسیده است. برای تلفن این درصد از ۵۳/۵ درصد در سال ۱۳۷۶ به ۷۶/۸ درصد در سال ۱۳۸۱ رسیده است. برای تلفن این درصد از ۵۳/۵ درصد در سال ۱۳۷۶ به ۷۶/۸ درصد در سال ۱۳۸۱ رسیده است.

درصد برخی اقلام در مقایسه این دو سال تغییر چندانی نداشته است، از جمله درصد استفاده کنندگان از ملک شخصی، ملک استیجاری و آب و برق. لازم به توضیح است که تعداد خانوارها در مناطق شهری در دو سال ۱۳۷۶ و ۱۳۸۱ به ترتیب برای ۸,۳۶۷,۰۰۰ و ۹,۵۷۰,۰۰۰ خانوار برآورد شده است.

افزایش درصد خانوارهای استفاده کننده در گروه ۲ (خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۵۰ درصد متوسط کل هزینه خانوارها است) برای برخی از اقلام در سال ۱۳۸۱ به نسبت سال ۱۳۷۶ قابل توجه بوده است. به طور مثال برای تلویزیون رنگی از ۲۳/۱ درصد در سال ۷۶ به ۶۶/۳ درصد در سال ۸۱ رسیده است، برای ویدئو، جاروبرقی، یخچال فریزر و تلفن نیز این افزایش قابل توجه بوده است. برای تلفن درصد دارندگان تلفن از ۲۵/۶ درصد در سال ۷۶ به ۵۳/۲ درصد در سال ۸۱ رسیده است که بیش از دو برابر شده است. در این گروه (گروه ۲) درصد خانوارهای استفاده کننده از لوازم و تسهیلات برای برخی اقلام تغییر محسوسی نکرده است. به طور مثال درصد خانوارهای استفاده کننده از ملک اجاری در سال ۱۳۷۶، ۲۷/۱ درصد بوده است که در سال ۱۳۸۱ به ۲۴/۶ درصد افزایش یافته

بررسی

جدول یک- درصد خانوارهای استفاده کننده از لوازم و تسهیلات بر مبنای هزینه خانوارها
در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۸۱

(۳)	(۲)	(۱)	شرح
خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۲۵ درصد متوسط هزینه خانوارها باشد	خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۵۰ درصد متوسط هزینه خانوارها باشد	کل خانوارها	
۸/۲	۳۱/۸	۱۰۰/۰	درصد خانوارها
۰/۴	۲/۱	۲۰/۶	۱- اتومبیل
۶/۱	۱۱/۷	۱۴/۷	۲- موتور سیکلت
۱۰/۸	۱۷/۶	۲۴/۱	۳- دوچرخه
۱۶/۵	۱۶/۵	۲۰/۹	۴- رادیو
۴۱/۲	۵۷/۶	۷۵/۱	۵- رادیو ضبط
۴۵/۹	۳۲/۰	۱۷/۴	۶- تلویزیون سیاه و سفید
۴۱/۸	۶۶/۳	۸۶/۱	۷- تلویزیون رنگی
۶/۵	۱۸/۲	۳۹/۳	۸- ویدئو
۰/۰	۱/۰	۱۱/۵	۹- کامپیوتر شخصی
۸۸/۷	۸۹/۴	۸۵/۶	۱۰- یخچال
۲/۴	۷/۶	۱۸/۸	۱۱- یخچال فریزر
۱/۰	۶/۵	۲۵/۲	۱۲- فریزر
۴/۹	۴/۸	۴/۸	۱۳- کولر متحرک
۵۸/۰	۶۳/۳	۶۰/۸	۱۴- انواع پنکه
۸۴/۹	۹۳/۶	۹۷/۴	۱۵- اجاق گاز
۱۷/۱	۳۸/۶	۷۰/۳	۱۶- جارو برقی
۴۰/۶	۵۷/۱	۷۳/۸	۱۷- چرخ خیاطی
۱۴/۰	۳۱/۲	۶۱/۰	۱۸- ماشین لباسشویی
۰/۰	۰/۰	۰/۸	۱۹- ماشین ظرفشویی
۰/۰	۰/۷	۸/۳	۲۰- موبایل
۹۶/۳	۹۷/۲	۹۸/۲	۲۱- آب لوله کشی
۳/۳	۳/۶	۳/۳	۲۲- چاه آب
۹۹/۶	۹۹/۹	۹۹/۹	۲۳- برق
۳۳/۷	۵۳/۲	۷۶/۸	۲۴- تلفن
۵۴/۹	۶۵/۴	۷۶/۳	۲۵- گاز شهری
۲۱/۶	۲۰/۳	۱۹/۷	۲۶- فاضلاب شهری
۶۶/۱	۸۱/۳	۹۲/۶	۲۷- آشپزخانه
۷۰/۸	۸۳/۶	۹۳/۷	۲۸- حمام
۲۰/۶	۳۵/۸	۵۹/۹	۲۹- کولر ثابت
۰/۴	۱/۳	۹/۹	۳۰- شوفاژ
۰/۰	۰/۱	۰/۵	۳۱- تهویه مطبوع
۱/۰	۴/۹	۱۵/۹	۳۲- پارکینگ
۵۹/۶	۶۴/۱	۷۲/۷	۳۳- ملک شخصی
۲۵/۹	۲۴/۶	۱۷/۹	۳۴- ملک استیجاری
۲۸/۵	۲۸/۵	۴۳/۱	۳۵- دارای وام

متوسط هزینه خانوار در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۸۱، ۴۳،۸۸۰،۰۰۰ ریال در سال می باشد.

جدول دو- درصد خانوارهای استفاده کننده از لوازم و تسهیلات بر مبنای درآمد خانوارها
در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۸۱

(۳)	(۲)	(۱)	شرح
خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۲۵ درصد متوسط هزینه خانوارها باشد	خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۵۰ درصد متوسط هزینه خانوارها باشد	کل خانوارها	
۱۰/۲	۳۰/۵	۱۰۰/۰	درصد خانوارها
۱/۱	۲/۱	۲۰/۶	۱- اتومبیل
۷/۴	۱۱/۴	۱۴/۷	۲- موتور سیکلت
۱۲/۱	۱۷/۱	۲۴/۱	۳- دو چرخه
۱۵/۱	۱۵/۹	۲۰/۹	۴- رادیو
۴۶/۱	۵۷/۱	۷۵/۱	۵- رادیو ضبط
۴۲/۵	۳۱/۱	۱۷/۴	۶- تلویزیون سیاه و سفید
۴۶/۰	۶۶/۱	۸۶/۱	۷- تلویزیون رنگی
۱۰/۸	۱۸/۶	۳۹/۳	۸- ویدئو
۱/۳	۱/۳	۱۱/۵	۹- کامپیوتر شخصی
۸۷/۷	۸۹/۴	۸۵/۶	۱۰- یخچال
۴/۹	۷/۴	۱۸/۸	۱۱- یخچال فریزر
۳/۶	۵/۶	۲۵/۲	۱۲- فریزر
۳/۹	۴/۹	۴/۸	۱۳- کولر متحرک
۵۹/۹	۶۱/۹	۶۰/۸	۱۴- انواع پنکه
۸۷/۲	۹۳/۰	۹۷/۴	۱۵- اجاق گاز
۱۹/۰	۲۷/۱	۷۰/۳	۱۶- جارو برقی
۴۶/۵	۵۶/۰	۷۳/۸	۱۷- چرخ خیاطی
۱۹/۹	۳۰/۹	۶۱/۰	۱۸- ماشین لباسشویی
۰/۰	۰/۰	۰/۸	۱۹- ماشین ظرفشویی
۱/۰	۰/۷	۸/۳	۲۰- موبایل
۹۶/۱	۹۷/۲	۹۸/۲	۲۱- آب لوله کشی
۴/۳	۳/۳	۳/۳	۲۲- چاه آب
۹۹/۷	۹۹/۹	۹۹/۹	۲۳- برق
۳۹/۷	۵۲/۵	۷۶/۸	۲۴- تلفن
۵۷/۰	۶۴/۳	۷۶/۳	۲۵- گاز شهری
۲۱/۳	۲۰/۶	۱۹/۷	۲۶- فاضلاب شهری
۶۹/۱	۸۰/۷	۹۲/۶	۲۷- آشپزخانه
۷۲/۲	۸۳/۱	۹۳/۷	۲۸- حمام
۲۵/۵	۳۴/۴	۵۹/۹	۲۹- کولر ثابت
۱/۶	۱/۵	۹/۹	۳۰- شوقاژ
۰/۰	۰/۱	۰/۵	۳۱- تهویه مطبوع
۲/۶	۴/۰	۱۵/۹	۳۲- پارکینگ
۵۳/۲	۵۹/۴	۷۲/۷	۳۳- ملک شخصی
۳۵/۰	۲۹/۲	۱۷/۹	۳۴- ملک استیجاری
۱۷/۱	۲۶/۴	۴۳/۱	۳۵- دارای وام

متوسط درآمد خانوار در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۸۱، ۴۰،۲۶۰،۰۰۰ ریال در سال می باشد.

بررسی

جدول سه- درصد خانوارهای استفاده کننده از لوازم و تسهیلات بر مبنای هزینه خانوارها
در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۷۶

(۳)	(۲)	(۱)	شرح
خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۲۵ درصد متوسط هزینه خانوارها باشد	خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۵۰ درصد متوسط هزینه خانوارها باشد	کل خانوارها	
۷/۸	۲۹/۰	۱۰۰/۰	درصد خانوارها
۰/۴	۲/۵	۱۶/۱	۱- اتومبیل
۶/۳	۱۰/۲	۱۲/۹	۲- موتور سیکلت
۷/۲	۱۱/۹	۱۹/۳	۳- دوچرخه
-	-	-	۴- رادیو
-	-	-	۵- رادیو ضبط
۶۲/۳	۶۴/۴	۴۴/۷	۶- تلویزیون سیاه و سفید
۸/۹	۲۳/۱	۵۷/۹	۷- تلویزیون رنگی
۰/۴	۱/۸	۱۴/۸	۸- ویدئو
۰/۰	۰/۰	۱/۵	۹- کامپیوتر شخصی
۸۲/۱	۸۹/۹	۸۹/۱	۱۰- یخچال
۱/۳	۲/۶	۱۲/۵	۱۱- یخچال فریزر
۰/۴	۳/۵	۱۹/۸	۱۲- فریزر
۵/۰	۵/۷	۶/۸	۱۳- کولر متحرک
-	-	-	۱۴- انواع پنکه
۷۱/۶	۸۵/۴	۹۴/۴	۱۵- اجاق گاز
۴/۲	۱۷/۶	۵۱/۷	۱۶- جارو برقی
۳۸/۴	۵۶/۶	۷۵/۸	۱۷- چرخ خیاطی
۱۲/۳	۲۴/۶	۵۴/۴	۱۸- ماشین لباسشویی
-	-	-	۱۹- ماشین ظرفشویی
-	-	-	۲۰- موبایل
۹۵/۸	۹۵/۸	۹۷/۴	۲۱- آب لوله کشی
-	-	-	۲۲- چاه آب
۹۹/۴	۹۹/۵	۹۹/۸	۲۳- برق
۱۰/۳	۲۵/۶	۵۳/۵	۲۴- تلفن
۳۳/۶	۴۳/۷	۵۸/۲	۲۵- گاز شهری
-	-	-	۲۶- فاضلاب شهری
۵۳/۰	۶۹/۰	۸۷/۴	۲۷- آشپزخانه
۴۷/۴	۶۶/۳	۸۵/۳	۲۸- حمام
۱۷/۴	۲۶/۱	۴۹/۳	۲۹- کولر ثابت
۰/۳	۱/۲	۹/۷	۳۰- شوفاژ
-	-	-	۳۱- تهویه مطبوع
-	-	-	۳۲- پارکینگ
۵۸/۷	۶۳/۷	۷۲/۴	۳۳- ملک شخصی
۲۲/۵	۲۱/۱	۱۷/۴	۳۴- ملک استیجاری
۸/۲	۱۸/۴	۳۲/۵	۳۵- دارای وام

متوسط هزینه خانوار در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۷۶، ۱۷،۱۶۰،۰۰۰ ریال در سال می باشد.

۵۰

جدول چهار- جمعیتی که با کمتر از یک دلار در روز زندگی می کنند

(واحد: میلیون نفر) (طی سالهای ۹۸-۱۹۸۷ در مناطق مختلف)

منطقه	۱۹۸۷	۱۹۹۰	۱۹۹۳	۱۹۹۶	۱۹۹۸
آسیای شرقی و پاسفیک	۴۱۷/۵	۴۵۲/۴	۴۳۱/۹	۲۶۵/۱	۲۷۸/۳
به غیر از چین	۱۱۴/۱	۹۲/۰	۸۳/۵	۵۵/۱	۶۵/۱
اروپا و آسیای مرکزی	۱/۱	۷/۱	۱۸/۳	۲۳/۸	۲۴/۰
آمریکای لاتین و کارائیب	۶۳/۷	۷۳/۸	۷۰/۸	۷۶/۰	۷۸/۲
خاورمیانه و آفریقای شمالی	۹/۳	۵/۷	۵/۰	۵/۰	۵/۵
آسیای جنوبی	۴۷۴/۴	۴۹۵/۱	۵۰۵/۱	۵۳۱/۷	۵۲۲/۰
مادون صحرای آفریقا	۲۱۷/۲	۲۴۲/۳	۲۷۳/۳	۲۸۹/۰	۲۹۰/۹
مجموع	۱۱۸۳/۲	۱۲۷۶/۴	۱۳۰۴/۳	۱۱۹۰/۶	۱۱۹۸/۹
به غیر از چین	۸۷۹/۸	۹۱۵/۹	۹۵۵/۹	۹۸۰/۵	۹۸۵/۷

۶- محاسبه فقر در سطح جهان

چگونگی اندازه گیری فقر در سطح جهانی توسط بانک جهانی (World Bank) به این صورت می باشد که یک یا دو خط فقر برای همه کشورها در نظر گرفته می شود (خط فقر مطلق) و جمعیت و درصد افراد فقیر در جوامع مختلف محاسبه می گردد. بانک جهانی دو خط فقر یکی یک دلار و دیگری دودلار در روز (بر مبنای هزینه یا درآمد افراد) برای هر شخص، بر مبنای برابری قدرت خرید^۲ (Purchasing Power Parity - PPP) در سال

۲. برابری قدرت خرید (PPP)، قدرت خرید پولهای مختلف در کشورهای مختلف را اندازه گیری می نماید. به طور مثال تعیین می نماید که یک کالای مشخص (و در نهایت یک سبد مشخص اقلام مصرفی) در کشورهای مختلف با توجه به پول ملی هر کشور، به چه میزان قابل خریداری است. با استفاده از این روش قدرت خرید پولهای مختلف برای مصرف یک سبد یکسان اقلام مصرفی با هم سنجیده می شود.

است. درصد خانوارهای دارای ملک شخصی در این گروه در هر دو سال تقریباً برابر است. در گروه ۳ (خانوارهایی که هزینه آنها کمتر از ۲۵ درصد متوسط کل هزینه خانوارها است) در مقایسه این دو سال، افزایش درصد برای برخی از اقلام نظیر تلویزیون رنگی (از ۷۹ درصد به ۴۷/۸ درصد)، جارو برقی (از ۴/۲ درصد به ۱۷/۱ درصد)، تلفن (از ۱۰/۳ درصد به ۳۳/۷ درصد)، گاز شهری (از ۳۳/۶ به ۵۴/۹ درصد) و ویدئو (از ۰/۴ درصد به ۶/۵ درصد)، قابل توجه است. برای برخی از اقلام دیگر تغییر قابل توجهی در درصد استفاده کنندگان از لوازم و تسهیلات مشاهده نشده است؛ به طور مثال برای اتومبیل، کامپیوتر شخصی، چرخ خیاطی و ماشین لباسشویی تغییر قابل توجهی دیده نمی شود.

۱۹۹۳، تعیین نموده است. ۲۹۱ میلیون نفر رسیده است که تقریباً نیمی بر مبنای برآوردهای انجام شده در سال ۱۹۹۹، ۷۲ میلیارد نفر در جهان دارای هزینه مصرفی کمتر از یک دلار در روز می باشند و ۲/۸ میلیارد نفر، با کمتر از ۲ دلار در روز زندگی می کنند.

فرجام

جداول ذیل طی سالهای ۹۸-۱۹۸۷ جمعیت افرادی که دارای درآمد با هزینه کمتر از یک دلار در روز می باشند را در برخی از مناطق جهان و درصد آن افراد در آن مناطق را نشان می دهد. همان طور که جدول شماره ۴ نشان می دهد ارقام فقر در دو منطقه بسیار بدتر شده است. در منطقه «اروپا و آسیای مرکزی» تعداد افراد فقیر (با درآمد کمتر از یک دلار در روز) از ۷۱ میلیون نفر در سال ۱۹۸۷ به ۲۴/۰ میلیون نفر در سال ۱۹۹۸ رسیده است. در منطقه «مادون صحرای آفریقا» تعداد افراد فقیر از ۲۱۷/۲ میلیون نفر به

جدول پنج- سهم جمعیتی که با کمتر از یک دلار درآمد در روز زندگی می کنند

(طی سالهای ۹۸-۱۹۸۷ در مناطق مختلف) (واحد: درصد)

منطقه	۱۹۸۷	۱۹۹۰	۱۹۹۳	۱۹۹۶	۱۹۹۸
آسیای شرقی و پاسیفیک	۲۶/۶	۲۷/۶	۲۵/۲	۱۴/۹	۱۵/۳
به غیر از چین	۲۳/۹	۱۸/۵	۱۵/۹	۱۰/۰	۱۱/۳
اروپا و آسیای مرکزی	۰/۲	۱/۶	۴/۰	۵/۱	۵/۱
آمریکای لاتین و کارائیب	۱۵/۳	۱۶/۸	۱۵/۳	۱۵/۶	۱۵/۶
خاورمیانه و آفریقای شمالی	۴/۳	۲/۴	۱/۹	۱/۸	۱/۹
آسیای جنوبی	۴۴/۹	۴۴/۰	۴۲/۴	۴۲/۳	۴۰/۰
مادون صحرای آفریقا	۴۶/۶	۴۷/۷	۴۹/۷	۴۸/۵	۴۶/۳
مجموع	۲۸/۳	۲۹/۰	۲۸/۱	۲۴/۵	۲۴/۰
به غیر از چین	۲۸/۵	۲۸/۱	۲۷/۷	۲۷/۰	۲۶/۲

مطرح باشد. فقر نسبی (نابرابری درآمد) در یک جامعه لزوماً فقر را نشان نمی دهد. ممکن است در یک جامعه افراد با درآمد نسبی پایین واقعاً فقیر نباشند در حالی که در جامعه ای دیگر افرادی که به طور نسبی دارای درآمد بالا هستند، فقیر باشند. برای محاسبه فقر مطلق می توان مصارف خانوار را به دو گروه غذایی و غیر غذایی تقسیم کرد. محاسبه هزینه غذا با توجه به میزان کالری مصرفی مورد نیاز یک انسان مشکل نمی باشد ولی محاسبه اقلام مصرفی غیر غذایی خانوار با توجه به الگوهای مصرف متفاوت و همچنین تغییرات کیفیت و نوع اقلام مورد استفاده در طول زمان، دشوار است. برای رفع این نقیصه یک راه حل این است که فقط هزینه مواد غذایی محاسبه شود و از نسبت هزینه های مواد غذایی به هزینه های اقلام مصرفی غیر غذایی خط (خطهای) فقر را محاسبه کرد. برای تعیین اقلام غیر غذایی در این تجزیه و تحلیل یک راه حل دیگر توجه به فقر مادی است که بر طبق آن درصد استفاده کنندگان از اقلام ضروری را می توان در گروه های مختلف مطالعه کرد و با توجه به کمبودهای گروه های فقیر جامعه، نیازهای آنان را مشخص کرد. به طور کلی می توان گفت پاسخ این سؤال که خط فقر در یک جامعه چیست در واقع یک عدد نمی باشد چرا که در یک جامعه ممکن است خط فقرهای متعددی با توجه به بعد خانوار، سن، الگوی مصرف متفاوت و محل سکونت خانوار (در کدام شهر

یا روستا زندگی می کنند)، وجود داشته باشد. نتایج این بررسی می تواند مورد استفاده برنامه ریزان و سیاستگذاران اقتصادی - اجتماعی جهت رفع نیازهای ضروری گروه کم درآمد و تعیین ظرفیتهای خانوارها برای خرید و در اختیار داشتن این اقلام (با توجه به هزینه و درآمد آنها) قرار گیرد.

در انتها این توضیح را ضروری می داند که در معیارهای جدید، فقر فقط از دیدگاههای پولی و مادی مورد نظر نمی باشد بلکه متغیرهای دیگری نظیر سطح سواد، مهارت در کار، امکانات بهداشتی، دسترسی به خدمات و مسکن مناسب نیز می بایست مورد توجه قرار گیرد. در بررسیهای جدید بانک جهانی، مشکلات اجتماعی یک جامعه نظیر میزان بالای جرایم و اعتیاد به عنوان عوامل فقر در جامعه مطرح می گردد هر چند آن جامعه از نظر درآمدی و رفاهی فقیر نباشد.

منابع

- 1- Gordon M. Fisher, "The Development and History of the Poverty Thresholds", **Social Security Bulletin**, Vol. 55, No.4, Winter 1992.
- 2- B. Seebohm Rowntree, **Poverty: A Study of Town life**, (1902 [1st ed 1901]), chapter IV: The Poverty line, pp. 86-118.
- 3- World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty, World Bank.
- 4- Measuring Poverty, World Bank, at: www.worldbank.org/Poverty/mission/up2.htm.
- 5- فردریک ملک، «اندازه گیری و تجزیه و تحلیل فقر و نابرابری»، روند، آذر ۱۳۷۸.
- 6- نتایج بررسی بودجه خانوار بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در مناطق شهری کشور در سال ۱۳۸۱.